

ВИЯВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ФОРМУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Видиш М. М. Виявлення та реалізація ресурсного потенціалу освітнього процесу вищого навчального закладу у формуванні політичної культури майбутніх соціальних працівників. У статті проаналізовано ресурсний потенціал освітнього процесу вищого навчального закладу. Розглянуто специфіку ресурсного підходу до проектування освітнього процесу сучасного вищого навчального закладу. Визначені принципи та умови перетворення освітнього процесу вищого навчального закладу в ресурс розвитку політичної культури майбутніх соціальних працівників. Перспективою подальших досліджень буде зміна педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: політична культура, ресурси освітнього процесу, освітнє середовище, інноваційні технології.

Выдыш Н. Н. Выявление и реализация ресурсного потенциала образовательного процесса высшего учебного заведения в формировании политической культуры будущих социальных работников. В статье проанализирован ресурсный потенциал образовательного процесса высшего учебного заведения. Рассмотрена специфика ресурсного подхода к проектированию образовательного процесса современного высшего учебного заведения. Определенные принципы и условия превращения образовательного процесса высшего учебного заведения в ресурс развития политической культуры будущих социальных работников. Перспективой последующих исследований будет изменение педагогических методик и внедрение инновационных технологий обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: политическая культура, ресурсы образовательного процесса, образовательная среда, инновационные технологии.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес становлення громадянських якостей особистості визначається рівнем розвитку правової, моральної та політичної складових розвитку загальної культури. Тенденції змін розвитку загальної культури особистості потребують змін пріоритетів в сфері вищої освіти, що відповідно, обумовлює підвищення актуальності проблеми формування політичної культури студентів, враховуючи той факт, що сучасна гуманістична і культурологічна парадигми висувають нові вимоги до змісту освіти. На думку багатьох вчених, освічена людина, на сьогоднішній день, це не лише людина з певним рівнем освіти, але також здатна до творчої діяльності, самостійного прийняття відповідальних рішень, вільна у власних оцінках та судженнях, людина культури і моральності.

Формування політичної культури студентів виступає одним із способів формування рівня громадянства, і, відповідно, процесу соціалізації в сучасному суспільстві. Політичні знання і культура, на сьогоднішній день, необхідні будь-якій людині, незалежно від рівня її професійної підготовки. Вони допомагають орієнтуванню в складних політичних проблемах, грамотній побудові взаємовідносин із владою, здійсненню дієвого контролю за нею. Влада, яку обере собі нове покоління, буде визначати майбутнє розвитку всього суспільства, і відповідно цей вибір має бути обґрунтований і відповідальний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Незважаючи на значну кількість напрямів і підходів, щодо формування політичної культури особистості, розробка цієї проблеми є недостатньою і потребує переосмислення дослідженого раніше та поглибленого розгляду окремих аспектів цієї проблеми. Попри велику кількість досліджень з цієї проблематики тут і дотепер немає єдності поглядів. Політична культура під кутом зору узагальнюючих політико-психологічних характеристик індивіда, ступеня його політичної розвиненості, вміння реалізувати власні політичні знання у межах функціонуючої політичної системи розглядається у працях Є.І. Головахи, В.М. Бебика, М.Ф. Головатого, В.А. Ребкала, М.Н. Корнева; особливості політичної культури у їхньому тісному зв'язку з політичним вихованням та освітою підростаючих поколінь в умовах суспільних змін розкриваються у працях Т.І. Белавіної, М.І. Боришевського, І.В. Жадан, Л.Н. Овдієнко; акцент на національній культурі, національному характері та менталітеті робиться у дослідженнях М.І. Пірен, О.М. Рудакевича, Л.П. Нагорної; акцент на дослідженні власне психологічних чинників процесу формування політичної культури особистості через аналіз процесу її політичної соціалізації, політичної ідентичності зроблено у роботах Н.Ф. Гедікової, Н.М. Дембицької, М.С. Катаєвої, В.В. Москаленко; розгляд політичної культури особистості через комплексні дослідження масової політичної

свідомості та політичної поведінки здійснено у роботах В.О. Васютинського, Г.Г. Дилігенського, Д.В. Ольшанського, М.М. Слюсаревського, О.Б. Шестспал.

Метою статті є визначення ресурсів освітнього процесу вищого навчального закладу, що забезпечують формування політичної культури майбутніх соціальних працівників.

Представляється, що ресурси освітнього процесу вищого навчального закладу, спрямовані на розвиток політичної культури студентів - це джерела і засоби освітнього процесу, що забезпечують політичну інформованість студентів, актуалізацію політичних цінностей та громадянської позиції, стимулюючи інтерес студентів до політичних подій і включеність в суспільно-політичну діяльність [1, с. 98].

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-політична ситуація в країні вимагає від педагога орієнтації в тому, щоб студентська молодь могла зробити вибір політичних цінностей, критеріїв оцінки своїх вчинків, визначити життєві орієнтири. В цьому процесі немаловажну роль грає сформованість політичної культури педагога, зокрема, при вирішенні поставлених проблем.

У сучасному освітньому процесі роль викладача істотно змінюється. Вона зміщується в сферу організації умов творчої діяльності студента, розвитку у нього самостійного пошуку істини. Саме викладач надає логічність і систематичність освітньому процесу за рахунок вмілого підбору методів, засобів навчання і виховання, роблячи його цікавим і результативним [2, с. 136].

Інвестиції в людину - це вкладення в його освіту, в школи, у вищі навчальні заклади, у підготовку та перепідготовку кадрів. В освітньому процесі вищого навчального закладу важливу роль відіграють матеріально-технічні та інформаційні ресурси.

Розширення джерел фінансування проявляється в залученні в сферу освіти різноманітних позабюджетних ресурсів. Основними джерелами цих ресурсів стають такі, як надання освітнім установам планових освітніх та інших послуг, а також прибуткове використання освітньою установою, що знаходяться в його розпорядженні або власності, матеріальних і фінансових коштів.

На початку нового століття розвиток освітнього процесу вищого навчального закладу проходить під знаком зростаючого впливу інформаційних ресурсів нового типу: в першу чергу електронних джерел інформації віддаленого доступу, одержуваних через глобальні комп'ютерні мережі Інтернет. Так, М.Фролова вважає, що інтернетна грамотність студента забезпечує інтелектуальні засоби для боротьби з політичною пропагандою. В Інтернеті багато газет поміщають свої видання, деякі політичні партії та рухи організовують Інтернет-конференції, а соціологи проводять опитування за допомогою

комунікаційних мереж. На приватних і корпоративних сайтах відкриваються політичні сторінки, відвідувачі яких активно обговорюють політичні події і проводять голосування. Інтернет можна розглядати вже не просто як джерело політичної інформації, а як величезний потенціал в отриманні обміну інформації в організації альтернативних каналів зв'язку в оперативному режимі між усіма учасниками молодіжних акцій [5, с. 89].

Таким чином, вмале користування такими ресурсами, як бази даних і цифрові бібліотеки, пошукові можливості яких не порівнянні з традиційними друкованими, відкриває перед викладачем, дослідником, студентом нові перспективи для наукових пошуків у сфері політики.

Зокрема, нами поділяється позиція Т. Ю. Ломакіної, згідно якої, сучасному вищому навчальному закладу необхідний інформаційний базис вироблення ефективних механізмів його інформаційного забезпечення, широкого впровадження в освітній процес вищого навчального закладу нових інформаційних технологій, що базуються на використанні сучасних технічних, програмних та інформаційних засобів і систем, тобто це - створення і розвиток інформаційного середовища вищого навчального закладу [3, с. 50].

Розвиток освітнього процесу сучасного вищого навчального закладу передбачає якісну зміну в системі інформаційного забезпечення, яке складається з трьох основних підсистем інформації: поточної, оглядово-аналітичної, прогностичної.

Отже, інформаційні ресурси стають джерелом розвитку політичної культури студентів, відкривають перспективи для наукових досліджень у сфері політики. Ресурсами освітнього процесу вищого навчального закладу є не тільки людські, матеріально-технічні, інформаційні ресурси, а також змістовні, структурні, виховні, методичні, методологічні ресурси, використання яких сприяє розвитку політичної культури студентів.

Різноманітність інформаційного освітнього середовища (обсяг інформації в середовищі, інноваційність освітнього середовища, орієнтація на розвиток особистості) підтверджує актуальність переходу в організації освітнього процесу від стандартизації до гнучкості при виборі варіантів, що практично реалізується викладачами при розробці власних освітніх методик і технологій (сфокусоване спілкування, Інтернет-технології), студентами при виборі особистісно-орієнтованих траєкторій навчання.

В умовах інформаційного освітнього середовища виникає нова система взаємодій «людина - інформація - людина», яка підтримує узгоджену діяльність викладача і студента, як в проектуванні освітнього процесу, так і в оцінці його результатів, що дозволяє гнучко перерозподіляти акценти в діяльності викладача вищого навчального закладу, наприклад, зменшити значущість інформаційної функції і

посилити роль консультативної, мотивуючої функцій, надати можливість студенту проявити ініціативу вибору.

Концепція освітнього процесу вищого навчального закладу, спрямована на розвиток політичної культури студентів, передбачає виявлення специфіки ресурсного підходу до проектування і моделювання освітнього процесу сучасного вищого навчального закладу.

Пропоновані нами моделі освітнього процесу вищого навчального закладу розроблені, виходячи з концепції розвитку вищої освіти в умовах економічних і політичних реформ, розвитку економічних свобод, університетської автономії, надання студентській молоді права на вільне самовизначення у світоглядних позиціях, духовних інтересах і політичних цінностях. Їх важливою особливістю є облік і забезпечення еквівалентності освітньо-професійних програм, академічної мобільності, безперервного оновлення політичного знання в вищій школі, його інтегрування у світову освітню систему.

Цільовий блок здійснює цільову функцію моделі, забезпечуючи орієнтацію і мотивацію майбутніх соціальних педагогів. Змістовний блок моделі представляє інтеграцію когнітивного, особистісно-діяльнісного, ціннісно-орієнтувального компонентів.

Створюючи експериментальну поетапну модель освітнього процесу університету, спрямовану на розвитку політичної культури майбутніх соціальних педагогів, були визначені три основних етапи:

Перший етап – 1-2 курси: складання навчально-виховних програм з урахуванням специфіки політичної освіти та громадянського виховання майбутніх соціальних педагогів; вивчення вузівських дисциплін; політичне інформування; участь студентів у наукових конференціях, семінарах і т.д.

На цьому етапі відбувається орієнтування студентів на інтерес до сфери політики. Етап відповідає першій фазі політичного розвитку особистості: адаптація. На першому етапі відбувається орієнтація студентів у світі політики: вибір політичних цінностей і норм політичної поведінки; вибір залежить від рівня політичних знань, від життєвих позицій студента, від переваги студентів індивідуальних чи колективних цінностей, від світосприйняття студентів тощо.

Другий етап – III-IV курси: вивчення соціально-політичних дисциплін, що грають пріоритетну роль у розвитку політичної культури студентів; широкий спектр вузівських і позавузівських форм і методів громадянського виховання; взаємозв'язок з суспільно-політичними організаціями, політичними лідерами. Цей етап відповідає другій фазі політичного розвитку особистості: активне спілкування із середовищем. На даному етапі формуються «ядро» політичного самовизначення, він характеризує ставлення студентів до влади. Студент, стикаючись зі світом політики, вступаючи до нього, неминуче формує ставлення до

влади, до її можливостей та повноважень. На основі сприйняття влади студент визначається щодо своїх цивільних прав та обов'язків.

Дослідження свідчить: саме на цьому етапі або формується переконаність студентів в справедливості влади, або в пріоритетності прав по відношенню до влади. Для багатьох студентів така внутрішня переконаність більш значима, ніж партійні та політико-групові пристрасті.

Третій етап – (V курс): Вивчаються спецкурси; з'являється потреба в суспільно-політичній діяльності. Етап відповідає третій фазі політичного розвитку особистості: політичні знання стають осмисленими; розвиваються політичні орієнтації, установки; розвиваються вміння і навички політичної діяльності. На даному етапі складається відношення студента до власне політичних явищ: від держави і міжнародних зв'язків до самосприйняття як суб'єкта політики; остаточно «прояснюються» взаємини студента і політики; визначається роль політики в житті студента; ціннісні та політичні орієнтації матеріалізуються в політичну поведінку. Досягнувши цього рівня, студенти, або активно включаються у політичне життя суспільства, або свідомо усуваються від політики. При цьому певна частина студентів займає позицію «спостерігачів».

Порівняльний аналіз сучасної наукової психолого-педагогічної літератури, дозволяє розглядати специфіку ресурсного підходу до проектування освітнього процесу університету, коли проектується не об'єкт, а проектуються умови, засоби, джерела (тобто ресурси) самого руху, в якому ймовірна поява таких результатів: політична активність, громадянська зрілість, політична апатія, політична пасивність, політичне байдужість студентів та ін. [4, с. 20].

При проектуванні освітнього процесу університету важливо враховувати типи студентів, які, відображаючи індивідуальний маршрут їхнього просування в політичному утворенні, орієнтують викладача на пошук продуктивних умов, що сприяють розвитку політичної культури майбутніх соціальних педагогів.

Дослідження показало, що освітній процес університету, заснований на ресурсному підході, розширює політичний кругозір майбутніх соціальних педагогів, формує громадянську позицію в соціально-політичній сфері.

Концепція освітнього процесу, спрямована на розвиток політичної культури майбутніх соціальних педагогів, передбачає виявлення ресурсного потенціалу освітнього процесу вищого навчального закладу, який розглядаємо, як реальні можливості освітнього процесу у розвитку політичної культури студентів:

змістовно-структурний освітній ресурс;

змістовно-методологічний освітній ресурс;

виховно-освітній ресурс;
методико-технологічний освітній ресурс.

Змістовно-структурний освітній ресурс розвитку політичної культури майбутніх соціальних педагогів передбачає конструювання освітнього процесу, що сприяє засвоєнню студентами політичних знань, політичних поглядів, політичних цінностей. Це стосується визначення змісту освітнього процесу вищого навчального закладу, його структури з урахуванням впливу сучасних чинників.

Один з компонентів змістовно-структурного освітнього ресурсу розвитку політичної культури студентів - навчально-виховні модулі, які ми розглядаємо як ресурси-засоби:

- модуль викладання соціально-політичних дисциплін, які передбачають використання особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, спецкурси;

- модуль окремих політичних тем або проблем, що вивчаються в рамках гуманітарних предметів;

- модуль організації позанавчальної вузівської діяльності, яка сприяє розвитку політичних якостей та політичних умінь студентів;

- освітні програми в експериментальній роботі представлені як ресурси-засоби, їх цілі пов'язані з характеристикою компетентностей, способами їх формування, відбором навчального матеріалу (дві програми з політології, програма з педагогіки, спецкурси з соціально-політичних дисциплін).

В якості головного компонента змістовно-структурного освітнього ресурсу розвитку політичної культури майбутніх соціальних педагогів розглядаємо сукупність всіх університетських курсів, здатних дати уявлення про цілісну картину світу, людського буття, політичного життя суспільства, які служать джерелом розвитку політичної культури студентів:

- філософія (громадянське суспільство і держава, різноманіття культур, проблеми свободи і відповідальності особистості, моральні цінності та ін.);

- культурологія (культура і суспільство, культура й особистість, історія культури та ін.);

- історія (сутність, форми історичної свідомості, менталітет людини та її особливості та ін.);

- правознавство (право, особистість, суспільство, держава і право, законність і правопорядок, трудова дисципліна і відповідальність за її порушення та ін.);

- політологія (роль і місце політики в житті суспільства, теорія влади та владних відносин, політичне життя, політична система, політична соціалізація, політичне лідерство тощо.);

- соціологія (особистість як активний суб'єкт, особистість як соціальний тип, соціальна поведінка, взаємозв'язок особистості і суспільства, масова свідомість та ін.);

- психологія і педагогіка (психіка людини як предмет системного дослідження, поведінка і діяльність, чинники та механізми розвитку особистості, особистість і міжособистісні відносини, цілі освіти і виховання, культура та освіта, соціалізація особистості та ін..)

Отже, систематичне вивчення в університеті різних наук є важливим джерелом розвитку політичної культури студентів, так як сприяє формуванню політичних знань, політичних умінь, політичних цінностей, політичних установок, пізнання законів природи і суспільства.

Однак студенти набувають політичні знання і поза університетом, з інших джерел інформації, тому завдання вузу - надати освітньому процесу організований, цілеспрямований характер.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, виявлено ресурсний потенціал освітнього процесу університету, спрямований на розвиток політичної культури студентів: змістовно-структурний, освітньо-виховний, методико-технологічний та інші, що дозволяє підвищити рівень розвитку політичної культури.

Важливим компонентом змістовно-структурного освітнього ресурсу розвитку політичної культури студентів є визначення структури освітнього процесу вузу. В умовах багаторівневої структури підготовки фахівців логічно припустити, що викладання соціально-політичних дисциплін обов'язкове на всіх рівнях навчання у вузі.

Визначені умови перетворення освітнього процесу сучасного вищого навчального закладу в ресурс розвитку політичної культури студентів: зацікавленість університету в розвитку політичної культури студентів, використання методів психолого-педагогічної діагностики, знання типів студентів за ознакою прояви у них політичної культури, знання рівнів розвитку політичної культури студентів, створення варіативних освітніх програм, які виступають процесуальними характеристиками політичної освіти, наявність інформаційного та інноваційного освітньої середовища, створення гуманістичного виховного простору.

Отримані наукові результати свідчать про те, що використання ресурсного потенціалу освітнього процесу при підготовці майбутніх соціальних працівників вимагає від науково-педагогічного складу вищого навчального закладу дій щодо взаємодії на засадах діалогічності, підтримки молоді та співпраці учасників навчально-виховного процесу. А розв'язанням цього завдання та **перспективою подальших досліджень** буде зміна педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – Київ, 2004. – №4. – С. 96-105.
2. Карнаух А.А. Формування політичної культури молоді на сучасному етапі: Політична культура // Людина і політика. – 2004. – № 5. – С. 134-140.
3. Ломакина Т.Ю. Комплект учебно-методической документации по ступенчатой подготовке кадров Рос. акад. образования. Ин-т теории образования и педагогики. – М., 1999. – 75 с.
4. Поснова Т. Особливості формування політичної культури молоді // Соціальна психологія: Український науковий журнал. – Київ, 2008. – №6. – С. 17-26.
5. Фролова М.Э. О некоторых задачах преподавания социологии // Педагогіка і психологія: Вісник Акад. пед. наук України. – Київ, 2005. – № 1. – С. 85-96.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Bilik M. Osoblivosti formuvannja politichnoї kul'turi suchasnoї molodi // Social'na psihologija: Ukraїns'kij naukovij zhurnal. – Kiїv, 2004. – №4. – S. 96-105.
2. Karnauh A.A. Formuvannja politichnoї kul'turi molodi na suchasnomu etapi: Politichna kul'tura // Ljudina i politika. – 2004. – № 5. – S. 134-140.
3. Lomakina T.Ju. Komplekt uchebno-metodicheskij dokumentacii po stupenchatoj podgotovke kadrov Ros. akad. obrazovanija. In-t teorii obrazovanija i pedagogiki; - M., 1999. – 75 s.
4. Posnova T. Osoblivosti formuvannja politichnoї kul'turi molodi //Social'na psihologija: Ukraїns'kij naukovij zhurnal. – Kiїv, 2008. – №6. – S. 17-26.
5. Frolova M.Je. O nekotoryh zadachah prepodavanija sociologii // Pedagogika i psihologija: Visnik Akad. ped. nauk Ukraїni. – Kiїv, 2005. – № 1. – S. 85-96.

Vydysh Mykola. An Exposure and realization of resource potential of educational process of higher educational establishment is in forming of political culture of future social workers. Resource potential of educational process of higher educational establishment is analysed in the article. The specific of the resource going is considered near planning of educational process of modern higher educational establishment. Certain principles and terms of transformation of educational process of higher educational establishment in the resource of development of political culture of future social workers. The prospect of subsequent researches will be a change of pedagogical methods and introduction of innovative technologies of teaching in higher educational establishments.

Key words: political culture, resources of educational process, educational environment, innovative technologies.

Отримано:23.04.2015